

Միգրացիայի վերաբերյալ հիմնական տեղեկատվական աղբյուրը տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտությունն (ՏՏԿԱՀ) է, ինչը հնարավորություն է ընձեռում տեղեկություններ ստանալ միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված 15 և բարձր տարիքի տնային տնտեսության անդամների գտնվելու վայրի և մեկնելու պատճառների վերաբերյալ (վերջին հետազոտության արդյունքները հրատարակված է նաև՝ «ՀՀ սոցիալական պատկերը և աղքատությունը» ըստ 2013թ. տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների, ՀՀ ԱՎԾ, Համաշխարհային Բանկ, 2014թ., գլուխ 1. «Ժողովրդագրություն և միգրացիա», էջ 23-26, http://www.armstat.am/file/article/5.poverty_2014a_2.pdf):

2002-2007թթ. Ժամանակաշրջանում միգրացիոն գործընթացներում արձանագրված փոփոխությունները, միգրացիոն առանձին համակցությունների քանակական և որակական հիմնական ցուցանիշները ներկայացված են «ՀՀ արտաքին և ներքին միգրացիայի ընտրանքային հետազոտության զեկույցում» (Երևան -2008, ՀՀ ԱՎԾ, ՄԱԿ-ի բնակչության հիմնադրամ, http://www.armstat.am/file/article/rep_migr_08a.pdf):

2007-2013թթ. Ժամանակաշրջանում միգրացիոն գործընթացներում արձանագրված փոփոխությունները, միգրացիոն առանձին համակարգերի հիմնական ցուցանիշները ներկայացված են «Հայաստանում միգրացիայի վերաբերյալ տնային տնտեսությունների հետազոտության մասին զեկույցում» (Երևան 2014, Միգրացիայի Միջազգային Կազմակերպություն (ՄՄԿ), ՀՀ ԱՎԾ, ԵՄ, ՄԱԿ-ի Եվրոպական տնտեսական հանձնաժողով, Հայ-ռուսական/սլավոնական/ համալսարան):

Վերոհիշյալ հետազոտություններն ամբողջապես խարսխված են միջազգային միգրացիայի վերաբերյալ ՄԱԿ-ի սահմանումների և մեթոդաբանության վրա:

Հայաստանում միգրացիայի վարչական տեղեկատվական ամբողջացված աղբյուրներ դեռևս ձևավորված չեն: Ամբողջացման փուլում է գտնվում ՀՀ բնակչության պետական ռեգիստրը:

ՀՀ-ում առկա է նաև ՀՀ սահմանային էլեկտրոնային կառավարման տեղեկատվական համակարգը, ինչը հնարավորություն է տալիս տեղեկություններ ստանալ սահմանահատումների և դրանց մասնակիցների թվաքանակի վարչական գրանցումների վերաբերյալ, սակայն համակարգը հնարավորություն չի ընձեռում այդ տեղեկու-

The main source of information on migration is the Integrated Living Conditions Survey which enables to derive information on destination country and reasons for departing of the household members at the age 15 and over who are involved in migration (the results of last survey is published in “Social Snapshot And Poverty In Armenia” based on the results of the 2013 Integrated Living Conditions Survey, NSS RA, World Bank, Yerevan - 2014, Chapter 1: “Demographics and Migration” p.20-23, http://www.armstat.am/file/article/5.poverty_2014e_2.pdf).

Changes recorded in the migration processes during the 2002-2007, the main quantitative and qualitative indicators on separate migration universes are presented in the “Report on Sample Survey of External and Internal Migration in RA” (Yerevan-2008, NSS RA, UNFPA, http://www.armstat.am/file/article/rep_migr_08e.pdf).

Changes recorded in the migration processes for 2007-2013, on the main indicators of different migration groups are presented in the «Report on Household Survey on Migration in Armenia» (Yerevan-2014, IOM, NSS RA, EU, UNECE, Eussian-Armenian (Slavonic) University).

The above mentioned surveys are entirely based on UN definitions and methodology of international migration.

Integrated Administrative Information sources of RA migration are not yet formed. The State Population Register is at the stage of completion.

RA Boarder Management Information System is also available in the Republic of Armenia, which enables to obtain information about the administrative records on border crossings and the number of participants, but this system does not allow to carry out the data processing in order to get migration data

թյունները մշակել՝ ՄԱԿ-ի սահմանումների համապատասխան, միգրանտների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու համար (տես էջ 126):

according to UN definitions and methodology (see page 126).

ՄԻԳՐԱՑԻՈՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԸ 2010-2013ԹԹ.

MIGRATION PROCESSES IN 2010-2013

Ըստ 2013թ. ՏՏԿԱՀ արդյունքների, տնային տնտեսությունների (տ/տ) 7.8%-ի 15 և բարձր տարիքի անդամները 2010-2013թթ. ներգրավված են եղել արտաքին և ներքին միգրացիոն գործընթացներում, որոնք կազմել են տ/տ 15 և բարձր տարիքի անդամների 9.6%: Նշված ժամանակահատվածում արտաքին և ներքին միգրացիոն տեղաշարժերում ընդգրկված տնային տնտեսությունների 15 և բարձր տարիքի անդամների՝ 28.7%-ի տեղաշարժերը 2013թ. դրությամբ եղել են ներհանրապետական՝ Երևան քաղաքում/ՀՀ մարզերում և ԼՂՀ-ում, իսկ մնացած 71.3%-ը՝ միջպետական, որոնց գերակշիռ մեծամասնությունը՝ 90%-ը Ռուսաստանի Դաշնությունում (աղյուսակ 7.1): Ընդ որում, ըստ հարցվածներից ստացված պատասխանների, ՌԴ և այլ երկրներ մեկնած/ժամանած տ/տ անդամների մեծամասնության համար՝ որպես մեկնելու/ժամանելու հիմնական պատճառ է նշվել՝ աշխատելը, աշխատանք փնտրելը և սեզոնային աշխատանքը:

According to ILCS 2013 findings, some 7.8% of households with members of the age 15 years and above were involved in external and internal migration processes over the period of 2010-2013; these comprised 9.6% of household members of that age group. Among households with members of the age 15 years and above, who were involved in migration processes over that period, in 2013 some 28.7% were in internal migration (Yerevan, other regions and NKR), and 71.3% were in interstate migration, with the overwhelming 90% majority having migrated to the Russian Federation (Table 7.1). At that, most of respondents with household members having migrated to/returned from Russian Federation or other countries specified the need to work, search for work, or seasonal work as the main reason for migration.

2010-2013թթ. միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված 15 և բարձր տարիքի տ/տ անդամների 70%-ը (շուրջ 170 հազ. մարդ) 2013թ. դրությամբ դեռևս բացակայել են և գտնվել են ՀՀ այլ մարզում, ք. Երևանում, տվյալ մարզի այլ բնակավայրում կամ այլ երկրում, իսկ 30%-ը (72 հազ. մարդ) վերադարձել են մեկնումներից: Վերջիններիս 23%-ը վերադարձել են՝ ք. Երևանից/ՀՀ այլ մարզերից/տվյալ մարզի այլ բնակավայրից և ԼՂՀ-ից, իսկ 77%-ը՝ այլ երկրներից:

Among household members of the age 15 years and above, who were involved in migration processes over the period of 2010-2013, some 70% (around 170 thousand persons) were still absent from the household as of 2013 and resided either in other regions of the country, in Yerevan, in other communities within their region, or in other countries, whereas 30% (72 thousand persons) had returned home, of which 23.0% returned from Yerevan, from other regions of the country, from other communities within their region and from NKR, and 77.0% returned from other countries.

Միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և մեկնումներից վերադարձած տ/տ անդամներից՝ 76.6%-ի բացակայության տևողությունը կազմել է մինչև մեկ տարի (այդ թվում՝ 30.1%-ի բացակայությունը կազմել է երեք ամիս և պակաս), իսկ 23.4 %-ինը՝ մեկ տարի և ավելի (աղյուսակ 7.2): Ընդ որում, վերադարձածների 88% եկել են Ռուսաստանի Դաշնությունից, իսկ այլ պատճառներ նշածների մասնաբաժնում գերակշռել են սեզոնային աշխատանքի ավարտով պայմանավորված և ժամկետային զինծառայությունից վերադարձածները:

Among household members involved in migration processes and having returned home, some 76.6% were absent for less than one year (of which 30.1% were absent for three months and less), and 23.4% were absent for one year and more (Table 7.2). At that, 88% returned from the Russian Federation, while the majority of those who had stated other reasons for their return were seasonal workers and military servicemen.

2010-2013թթ.-ին իրենց մշտական

Among household members of age 15 and above, who

բնակավայրից բացակայած՝ մեկնած և 2013թ.-ի դրությամբ դեռևս չվերադարձած, 15 և բարձր տարիքի տ/տ անդամների 12%-ի բացակայության սևագրությունը հաշվետու ժամանակաշրջանի դրությամբ կազմել է՝ 3 ամիս և պակաս, 49%-ինը՝ 4-12 ամիս, իսկ 39%-ինը՝ մեկ տարի և ավելի:

2010-2013թթ. 3 ամիս և ավելի ժամկետով իրենց մշտական բնակավայրից բացակայած՝ մեկնած և 2013թ.-ի դրությամբ, դեռևս չվերադարձած 15 և բարձր տարիքի տ/տ անդամների 29.8 %-ը գտնվել են ՀՀ տարածքում՝ ք.Երևանում, ՀՀ մարզերում կամ ԼՂՀ-ում, իսկ 65.7%-ի գտնվելու վայրը եղել է Ռուսաստանի Դաշնությունը, 4.5 %-ինը՝ ԱՊՀ այլ երկրներ, ԱՄՆ, Կանադա կամ այլ երկիր (աղյուսակ 7.3):

2010-2013թթ. 3 ամիս և ավելի տևողությամբ արտաքին միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և 2013թ. դրությամբ դեռևս արտերկրներից չվերադարձած տ/տ անդամների (առանց ներհանրապետական տեղաշարժերի) շուրջ 56%-ի ՀՀ-ից բացակայելու տևողությունը կազմել է 4-12 ամիս, իսկ 44 %-ինը՝ մեկ տարի և ավելի (աղյուսակ 7.4):

Ըստ ՄԱԿ-ի մեթոդաբանության, ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում (2010-2013թթ.) արտաքին միգրանտները կազմել են հաշվառման ժամանակ երկրից 3 ամիս և ավելի ժամկետով բացակայած տ/տ անդամների (չվերադարձածների)՝ 97%-ը (մոտ 103 հազ.մարդ), որոնցից կարճաժամկետ միգրանտները՝ 4-12 ամիս տևողությամբ երկրից բացակայածները (որում չեն ներառվել՝ հանգստի, ընկերներին/բարեկամներին այցելության, արձակուրդի, գործնական, առողջական կամ կրոնական ուխտագնացության մեկնածները) կազմել են արտաքին միգրանտների համակցության 56%-ը, իսկ երկարաժամկետ միգրանտները՝ մեկ տարի և ավելի ժամկետով բացակայածները՝ 44%-ը:

Հետազոտության արդյունքներով 2010-2013թթ. 3 ամիս և ավելի տևողությամբ ՀՀ-ից մեկնած և 2013թ.-ի դրությամբ դեռևս չվերադարձած 15 և բարձր տարիքի տ/տ անդամ միգրանտների միջին տարեկան գնահատականը կազմել է շուրջ 25.7 հազ. մարդ:

left their place of permanent residence over the period of 2010-2013 and had not returned as of 2013, some 12% were absent for 3 months and less, 49% for 4-12 months, and 39% – for one year and more.

Among household members of age 15 and above, who left the place of their permanent residence over the period of 2010-2013 for 3 months and more and had not returned as of 2013, some 29.8% resided within the country – in Yerevan, in the regions of the country or in NKR, 65.7% in the Russian Federation, 4.5% in other CIS countries, USA, Canada or other foreign countries (Table 7.3).

Household members of age 15 and above, who were involved in external migration processes (excluding intra-country movements) over the period of 2010-2013 for 3 months and more and had not returned as of 2013, around 56% were absent from the country for 4-12 months, and 44% – for one year and more (Table 7.4).

According to the UN methodology, within the reporting period (2010-2013) external migrants constituted 97% (around 103 thousand persons) of those household members who, by the record date, were absent from (had not returned to) the country for a period of three months and more. Among them, short-term migrants with a duration of absence for 4-12 months (except for those having left for recreation, visits to friends/relatives, holidays, business tips, medical treatment or religious pilgrimage) comprised 56%, and long-term migrants with a duration of absence for one year and more comprised 44%.

According to survey findings, the average annual estimated number of household members of the age 15 years and above, who were involved in migration processes over the period of 2010-2013 for 3 months and more and had not returned as of 2013, totaled around 25.7 thousand.

Աղյուսակ 7.1 2010-2013թթ. միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված 15 և բարձր տարիքի տ/տ անդամներն ըստ մեկնելու/վերադառնալու պատճառների և գտնվելու/վերադառնալու վայրի, 2013թ.

Table 7.1 Household Members of Age 15 and Above Involved in Migration Processes over 2010-2013, by Reasons for Departure/Returning, and Place of Destination /Return, 2013 (%)

Գտնվելու /վերադառնալու հիմնական պատճառը Main reason for departure/return	Գտնվելու/վերադառնալու վայրը/ Place of destination/return							
	ք.Երեվան Yerevan	ՀՀ մարզեր Regions in Armenia	ՌԴ Russian Federation	ԱՊՀ այլ երկիր Other CIS country	Եվրոպական երկիր European country	ԱՄՆ և Կանադա, USA and Canada	Այլ Other	Ընդամենը Total
1. Աշխատելը /To work	3.8	1.2	89.7	1.5	1.5	0.7	1.6	100
2. Աշխատանք փնտրելը/ Search for work	3.9	4.2	90.5	0.0	1.4	0.0	0.0	100
3. Ընտանեկան/ Family circumstances	4.5	10.7	74.5	0.0	7.2	1.1	2.0	100
4. Այցելություն ընկերներին/ Բարեկամներին/ Visit friends/ relatives	0.8	2.4	78.1	11.7	3.6	3.4	0.0	100
5. Զբոսաշրջություն/ Tourism	0.0	0.0	35.1	0.0	64.9	0.0	0.0	100
6. Ուսում և վերապատրաստում/ Study and training	76.7	8.3	10.3	0.0	2.3	0.0	2.4	100
7. Բուժում /Medical treatment	0.0	0.0	86.7	0.0	3.7	9.6	0.0	100
8. Այլ/ Other	6.3	33.0	16.4	1.6	0.7	0.0	42.0	100
Ընդամենը / Total	7.3	10.1	66.9	1.8	2.3	0.8	10.8	100

Աղյուսակ 7.2 2010-2013թթ. միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և 2013թ. դրությամբ վերադարձած տ/տ 15 և բարձր տարիքի անդամների բաշխումն՝ ըստ վերադառնալու պատճառի և բացակայության տևողության,

Table 7.2 Household Members of Age 15 and Above Involved in Migration processes over 2010-2013 and Having Returned as of 2013, by Reasons for Returning and by Duration of Absence (%)

Վերադառնալու հիմնական պատճառը/ Main reason for returning	Բացակայության տևողությունը/ Duration of absence			Ընդամենը/ Total
	≤3ամիս/ months	4 -11ամիս/ months	≥ 12 ամիս / months	
1.Աշխատելը/ To work	27.8	27.9	19.4	25.9
2.Աշխատանք փնտրելը/ Search for work	3.6	1.2	3.5	2.4
3. Ընտանեկան / Family circumstances	12.9	22.5	17.9	18.5
4.Այցելություն ընկերներին/բարեկամներին/ Visit friends/ relatives	17.0	13.2	17.8	15.5
5.Ուսում և վերապատրաստում/ Study and training	2.2	0.5	0.0	0.9
6. Գործուղում/ Business trip	0.0	0.7	0.0	0.3
7. Բուժում/ Medical treatment	1.9	2.6	2.7	2.4
8. Այլ/ Other	34.6	31.4	38.7	34.1
Ընդամենը/ Total	100	100	100	100

Աղյուսակ 7.3 2010-2013թթ. միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և 2013թ. դրությամբ դեռևս չվերադաձած տնային տնտեսությունների 15 և բարձր տարիքի անդամներն՝ ըստ բացակայության տևողության

Table 7.3 Household Members of Age 15 and Above Involved in Migration Processes over 2010-2013 and Having Not Returned as of 2013, by Duration of Absence

(%)

Մեկնելու հիմնական պատճառը/ Main reason for migrating	Բացակայության տևողությունը/ Duration of absence			Ընդամենը/ Total
	≤3ամիս/ months	4 -11ամիս/ months	≥ 12 ամիս/ months	
1.Աշխատելը/ To work	67.6	65.8	54.4	61.6
2.Աշխատանք փնտրելը/ Search for work	5.9	5.5	5.4	5.5
3. Ընտանեկան / Family circumstances	3.8	5.0	7.7	5.9
4.Այցելություն ընկերներին/բարեկամներին/ Visit friends/ relatives	2.8	1.1	0.8	1.2
5.Ուսում և վերապատրաստում/ Study and training	11.7	7.5	1.9	5.8
6. Բուժում/ Medical treatment	0.8	0.4	1.5	0.9
7. Այլ/ Other	7.4	14.7	28.3	19.1
Ընդամենը/ Total	100	100	100	100

Աղյուսակ 7.4 2010-2013թթ. 3 ամիս և ավելի տևողությամբ միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և 2013թ. դրությամբ դեռևս չվերադաձած տնային տնտեսությունների 15 և բարձր տարիքի անդամներն ըստ մեկնելու պատճառի և գտնվելու վայրի

Table 7.4 Household Members of Age 15 and Above Involved in Migration Processes over 2010-2013 for Three Months and More and Having Not Returned as of 2013, by Reasons for Migrating and by Destination Point

(%)

Մեկնելու հիմնական պատճառը/ Main reason for migrating	Գտնվելու վայրը Place of destination							Ընդամենը Total
	ք. Երեվան Yerevan	ՀՀ մարզեր Regions in Armenia	ՌԴ Russian Federation	ԱՊՀ այլ երկիր Other CIS country	Եվրոպական երկիր European country	ԱՄՆ և Կանադա USA and Canada	Այլ Other	
1.Աշխատելը/ To work	4.5	1.0	89.3	1.9	1.3	0.6	1.5	100
2.Աշխատանք փնտրելը/ Search for work	2.6	0.0	95.5	0.0	1.9	0.0	0.0	100
3. Ընտանեկան / Family circumstances	8.5	14.7	64.3	0.0	9.0	0.9	2.6	100
4.Այցելություն ընկերներին/բարեկամներին/ Visit friends/ relatives	0.0	13.4	69.8	0.0	0.0	16.8	0.0	100
5.Ուսում և վերապատրաստում/ Study and training	71.6	7,7	14.2	0.0	3.2	0.0	3.3	100
6. Բուժում/ Medical treatment	0.0	0.0	68.0	0.0	8.9	23.1	0.0	100
7. Այլ/ Other	8.1	40.0	1.1	1.3	0.0	0.0	49.5	100
Ընդամենը/ Total	8.7	10.3	65.7	1.4	1.7	0.8	11.4	100

Աղյուսակ 7.5 2010-2013թթ. 3 ամիս և ավելի տևողությամբ միգրացիոն գործընթացներում ներգրավված և 2013թ. դրությամբ դեռևս չվերադաձած տնային տնտեսությունների 15 և բարձր տարիքի անդամներն՝ ըստ մեկնելու տարեթվի

Table 7.5 Household Members of Age 15 and Above Involved in Migration Processes over 2010-2013 for Three Months and More and Having Not Returned as of 2013, by Year of Migrating

Մեկնելու տարեթիվը/ Year of migrating	Տոկոսով ընդհանուրի նկատմամբ/ In percent of total
2010	11.0
2011	17.6
2012	37.8
2013	33.6
Ընդամենը/ Total	100.0

Մշտական բնակության երկրի, երկարաժամկետ միջազգային միգրանտի և կարճաժամկետ միջազգային միգրանտի սահմանումները*

Մշտական բնակության երկիր - երկիրը, որում անձն ապրում է, այսինքն, որում նա ունի ապրելու տեղ և որտեղ նա սովորաբար ծախսում է օրվա հանգստի ժամերը: Ժամանակավոր արտասահման ճամփորդությունները՝ հանգստի, արձակուրդի, ընկերներին եւ մտերիմներին այցելությունների նպատակով, գործուղման, բուժման կամ կրոնական ուխտագնացության, չեն փոխում անձի մշտական բնակության երկիրը:

Երկարաժամկետ միգրանտ - անձը, ով իր մշտական (սովորաբար) բնակության երկրից տեղաշարժվում է մեկ այլ երկիր՝ առնվազն մեկ տարի (12 ամիս) ժամկետով, այսինքն, նշանակետ երկիրը նրա համար դառնում է նոր մշտական բնակության երկիր: Մեկնման երկրի տեսանկյունից՝ մեկնող անձը համարվում է երկարաժամկետ արտագաղթող (եմիգրանտ), իսկ ժամանման երկրի համար՝ տվյալ անձը կհամարվի երկարաժամկետ ներգաղթող (իմիգրանտ):

Կարճաժամկետ միգրանտ - անձը, ով իր մշտական (սովորաբար) բնակության երկրից տեղաշարժվում է մեկ այլ երկիր՝ առնվազն 3 ամիս, բայց մեկ տարուց (12 ամիս) պակաս ժամկետով, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ այդ տեղաշարժը պայմանավորված է հանգստի, արձակուրդի, ընկերներին եւ մտերիմներին այցելությունների, գործուղման, բուժման կամ կրոնական ուխտագնացության նպատակով: Միջազգային միգրացիայի վիճակագրության նպատակով, կարճաժամկետ միգրանտների մշտական բնակության երկիրը այնտեղ գտնվելու ժամանակաընթացքում, կհամարվի նշանակման երկիրը:

*«Рекомендации по Статистике Международной Миграции», 1-ое пересмотренное издание, ООН, Нью-Йорк, 1998, стр.15
<http://www.armstat.am/file/doc/99475943.pdf>

Definition of country of usual residence, of long-term international migrant and of short-term international migrant*

Country of usual residence - The country in which a person lives, that is to say, the country in which he or she has a place to live where he or she normally spends the daily period of rest. Temporary travel abroad for purposes of recreation, holiday, visits to friends and relatives, business, medical treatment or religious pilgrimage does not change a person's country of usual residence.

Long-term migrant - A person who moves to a country other than that of his or her usual residence for a period of at least a year (12 months), so that the country of destination effectively becomes his or her new country of usual residence. From the perspective of the country of departure the person will be a long term emigrant and from that of the country of arrival the person will be a long-term immigrant.

Short-term migrant - A person who moves to a country other than that of his or her usual residence for a period of at least 3 months but less than a year (12 months) except in cases where the movement to that country is for purposes of recreation, holiday, visits to friends and relatives, business, medical treatment or religious pilgrimage. For purposes of international migration statistics, the country of usual residence of short-term migrants is considered to be the country of destination during the period they spend in it.

* «Recommendations on Statistics of International Migration», Revision 1, UN, New York, 1998, p. 10
<http://www.armstat.am/file/doc/99475948.pdf>